

Iulian Costache, **Eminescu. Negocierea unei imagini – construcția unui canon, emergența unui mit**, București, Cartea Românească, 2008, 368 p.

The author of this book, Dr. Iulian Costache, is a lecturer at the University of Bucharest. His book has been awarded several prizes (such as that offered by the „România literară” Journal or by the “Manuscriptum” Journal, while the Publishing House was awarded the prize for the best book on Eminescu at the international book exhibition in Chisinau, Republic of Moldova) and has been highly appreciated by critics. In fact, the author approaches Mihai Eminescu’s work by analyzing the poet’s contemporaries’ articles and books. The reader thus has access to an overview of different opinions according to the literary, political or religious perceptions of those who trusted or mistrusted Eminescu’s contribution in shaping the architecture of Romanian literature. The author himself points out that one must highlight the negative reception characteristic of several “voices” of that age: “Thus, one of the challenges encountered by the present-day reader when we refer to the file of Eminescu’s reception during his lifetime is a correct understanding of those pieces belonging to a so-called negative reception file” (p. 73). Minutely explaining the indignation against Titu Maiorescu’s “courage” of ranging the very few poems published by young Eminescu on the same rank as the “master” poet’s, Vasile Alecsandri, the author discusses the confusion generated by the lack of linguistic norms (either phonetic or in terms of etymological writing) as another explanation for the rejection of Eminescu’s poetry by many of his contemporaries. The reader is reminded of several similar reactions coming from D.A. Laurian, N. Ținc, Bonifaciu Florescu, Al. Macedonski and others. “Which is the place of Eminescu’s poetry against the current poetic norm and which is the poetic convention illustrated by this poetry? Much in the same way as the case of establishing the literary language, the feeling of «freshness» of his poetic discourse gives the impression that Eminescu’s work creates the norm. The mutations generated by Eminescu’s poetic diction at the level of poetic conventions are essential, yet they belong to the same poetic concept determining its resizing without destroying the old concept and establishing a new poetic concept (...)” (p. 108). Eminescu’s contribution to the Romanian literature and language is appropriately explained; Iulian Costache’s opinion is very well balanced, being neither apologetic nor destructive.

As we know, there have been several attempts to minimize or to exaggerate the role played by the Romanian poet in the history of Romanian literature. As the author himself confesses, “I have tried to suggest a new outlook on Eminescu, beyond the distortions of present literary, didactic or critical prejudices, giving up for a moment *our image* of Eminescu, in order to invent another perception on Eminescu. So, I decided to re-build, to re-invent *their image*, namely that of the poet’s contemporaries, about the one who was to become a brand of Romanian culture. Yet I tried to avoid any interference of the involuntary teleological approach that too often contaminates the discourse of literary history” (p. 16).

The book is structured as follows: *Argument; Present Challenges in Reading Canonic Works; Cutting the Object Out; Negative Valorisations; Positive Valorisations; Extraliterary Semiosis; Eminescu’s Work Offer; Eminescu’s Work Offer: Bargaining Structures; Bibliography*. We must emphasize the impressive documentation that lies at the basis of this book. Thus the

reader is presented the lists of public subscriptions published in newspapers after the 1883 “biographic accident” (as Iulian Costache calls it) that was to cause Eminescu’s death. Special attention is paid to the impact of Macedonski’s epigram as well as to obituaries published at Eminescu’s death. The book benefits from a tremendous *Selective Bibliography* that ranges on almost 40 pages.

We conclude with the author’s words: “*Junimea* and especially its beginning is situated «on a fault» there where two ages of Romanian literary history meet and collide. On the one hand there is the literature of 1848, whose cardanic axis is represented by ethnicity (the forerunner of the ethic component in a later variant), on the other hand there is a literature in search for its determinations inside, in the esthetic element really. An age marked by polemics (often widely deviated) between the adepts of art for art’s sake and those of art with a tendency, a polemic that will crystallize as a mental structural axis. As in any living literature, the principled reactions were interspersed with the less principled reactions so that the synoptic map of the age records a literary «climate» that favored tensions rather than relaxation. An age marked by salient dynamics of a drift of the literary continents, which often collide, with repositionings of tectonic strata entailing – as at present we can confidently state – some of the most brilliant minds in the whole Romanian literature” (p. 255).

Ofelia Ichim

*Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași
România*

Roxana Ghiță, Cătălin Ghiță, **Darurile zeiței Amaterasu**, cuvânt înainte de Alexandru Călinescu, Iași, Editura Institutul European, 2008, 220 p.

În anul 1945, Ruth Benedict, considerată prima femeie din istoria etnologiei americane, scria o carte de antropologie aplicată centrată pe discriminarea opozițiilor ireductibile dintre organicitatea culturii americane (și, în general, occidentale) și ciudățeniile culturii japoneze, fără să fi călcat vreodată în țara descrisă cu acuitate științifică. Acela era un moment editorial marcant pentru studiile despre Japonia, generat de evenimentul nefericit care lovise arhipieleagul și de trezirea curiozității occidentalilor asupra niponilor, însă așteptata obiectivitate științifică a antropologului se limita la confirmarea unor stereotipuri despre misterele Orientului. De atunci, perspectiva relativismului cultural american din antropologie a fost obligată să se revizuiască și occidentalii au ajuns să cunoască din interior acest tărâm rămas, pentru noi, secole de-a rândul, între imaginar și feeric.

Dacă Ruth Benedict identifica doi poli simbolici ce guvernează acest spațiu cultural, și anume „crizantema” și „sabia”, lucrarea celor doi tineri universitari craioveni, Roxana și Cătălin Ghiță, pe care o vom analiza în continuare, este structurată în trei părți, corespunzând celor trei daruri pe care divina Amaterasu le oferă oamenilor ca moștenire și dat al sorții, pecetluind ca existența lor terestră să fie pentru eternitate ghidată de efigia sacră a eticii („Sabia”), a esteticii („Giuvaierul”) și a autocunoașterii („Oglinda”). Japonia pare, privită prin ochii acestei zeițe necunoscute, un tărâm al încântării și dezîncântării, căci japonezul trăiește într-o lume a individuației sublimate constant de principiile morale, dar în același timp bucurându-se de existența în sânul unei „umanități nedegenerate”, sensibilă la vibrațiile frumosului cultivat cu un soi de religiozitate. Trebuie spus că nu grila celor trei simboluri dispune tematica și stilul medalioanelor cuprinse în acest volum, ci avem impresia că, din contră, autorii își clarifică și construiesc o mitologie proprie a raportului lor vital cu această

cultură orientală. Situaarea sub zodia celor trei obiecte mitice nu face decât să încorporeze percepțiile lor în sfera magiei difuze care învăluie trăirea în acest spațiu, integrându-se perfect în semantica esențială a adverbului «acasă», ale cărei nuanțe subiective ne sunt dezvăluite în epilog, în virtutea mișcării irepetabile prin care lumea din jur, gata să fie cunoscută, vine spre subiectul înțelegător, așa cum autorii ne explică procesul semnificării specific limbii japoneze, care nu forțează ordinea lumii, ci o lasă să se desfășoare. Dacă la final aceștia își revendică o deschidere subiectivă dincolo de granițe și stereotipuri culturale, prin apologia căminului itinerant, breșa antropologică din întrebarea gravă de la început: „De unde vine sentimentul greu de definit, fantomatic, care îl încearcă pe un european în confruntarea cu un japonez?” dispăre, printr-o inițiere de cealaltă parte a „oglinzii”.

Suntem avertizați că nu avem în față un jurnal de călătorie, urmare a celor patru ani petrecuți de autori în arhipelagul nipon, dar nici pactul autobiografic nu pare să fie respectat, căci, într-adevăr, cartea e un melanj savant, neforțat, în spiritul autenticității eseistice, între pagini de istorie a mentalităților, mici istorii literar-culturale, biografii minimaliste de obiecte și personaje, literatură pură de introspecție sau de atmosferă, pasaje de geografie simbolică, reflecții de antropologie culturală, scene dramatice cu sau fără măști, tragice sau tragicomice, descrieri clasice sau realiste, paragrafe de sociologie a arhetipurilor umane, restrânse studii etimologice sau explicații ale unor ideograme. Toate acestea sunt completate în mod organic de o colecție sugestivă de fotografii, plasate ici și colo, în consens cu tehnica *mozaicului* propusă de autori.

La lectură, această decantare a substanțelor care alcătuiesc specificul japonez lasă o impresie de miraculos și straniu datorită antinomiilor care-i stau la bază, polul tradițional și cel modern al unui construct identitar ce-și trăiește cu veridicitate toată gama de refracții ale spiritului său prin excelență colectiv. Explicațiile socio-istorice pe care ni le oferă generos autorii, strecurate cu mîgală printre detalii descriptive și accente lirice, sunt o continuare necesară a fluxului de idei despre „ciudățeniile” identității colective nipone, idei generate de poveștile eterogene cuprinse în această carte. Că acest gregarism fundamental și această seninătate a acceptării poverii etice sunt urmări ale mixturii dintre confucianism și budism, la care s-ar adăuga recesiunea unor instincte economice provocate de istoria beligerantă a Japoniei ne dăm seama și din micile „istorii” ale lui *homo ethicus* nipon, ființă a maselor, pion al modernizării, al angrenajului perfect al societății, încrezător în forța grupului. Dar același japonez, care nu-și refuză decât plăcerile „hipnomaniei colective” sau ale „băii comune” (iată câtă apetență spre social!), se vede sufocat de mecanismul asistării totale de către serviciile publice, acceptă mimetic darurile occidentale ale „Moș Crăciunului postmodern” și conglomeratul urban de stiluri arhitectonice (indian, occidental, chinez, dar cu păstrarea unei „camere tradiționale”), căutându-și, în fine, scăparea de apăsătoarea datorie civică în virtuțile tradiționale, întens încercate, ale sinuciderii.

Dar partea „Sabiei”, deși necesară apropiere de spiritul japonez contemporan, nu este cel mai delectabil dar al Zeiței. Un cititor hedonist va căpăta plăcerile pure ale lecturii în secțiunile care descriu natura vie a sufletului nipon, acea natură detectată în aluviunile estetice și psihologice pe care le lasă conviețuirea româno-japoneză. Spiritul critic european, încarnat și îmblânzit de Roxana și Cătălin Ghiță, vine să configureze, prin comparații grăitoare și uimitoare între realitățile „Olteniei de baștină” și cele orientale, ale prezentului povestirii, un teritoriu ideal al contemplației, al nedeterminatului, al accidentalului ridicat la rang de artă, prin consacrată retorică oblică niponă. Apetența pentru estetic, pe alocuri vitalizată livresc, pe care o resimt cei doi autori, de la prolog la epilog, contestă accentele atât de impunătorului factor social japonez, în beneficiul unui abandon total în voia sinesteziilor generalizate oferite de acest univers.

O artă a contemplației de rafinament specific oriental se ipostiază în ritualuri dedicate simțurilor: „calea ceaiului” și „calea tămâii”, prelungindu-se armonios în etic și ontologic. Un *modus vivendi* este prezent implicit în specificul lexico-semantic al limbii

japoneze, opusă antropocentrismului subiectului lingvistic european și incapabilă de sugestii argotice și injurioase, supusă, ca și ființa colectivă niponă, unui principiu etic cenzurant, care exagerează în politețe pentru a atenționa subtil. Estetica ambalajului face parte din aceeași pasiune japoneză pentru cultivarea conștiinței a efemerului, a gestului esențial, din respect pentru celălalt, iar estetica trăirii celor patru anotimpuri stârnește efluvii culinare și imaginația cromatică a întregii comunități. Descoperirea tuturor acestor misterioase căi spre sufletul japonez este condimentată de exordiile comparatiste specifice îndeosebi conștiinței masculine auctoriale, de simțul autoironic ce pune alături, persiflând cu seninătate și captându-și cu modestie cititorul, conștiința contemplativă niponă cu pura leneveală românească sau empatia corectitudinii japoneze cu răceala politeții formale europene, pragmatismul limbajului japonez cu boemia autoreflexivă a limbii române.

Chiar și moartea, alături de transfigurările sale artistice, este percepută diferit între „aici” și „acolo”. Comparația excrescențelor grotești din filmul *horror* americano-european, care ar fi trebuit să fie expresia cinematică a imaginarului thanatic occidental, cu naturalitatea eroilor tragici japonezi conduce la încă o concluzie hermeneutică, în afara celei constatate de autor, a interesantei opoziții material/ imaterial din raportul occidental/ oriental în perceperea reprezentărilor *post mortem*. Evident este faptul că japonezii au știut să-și conserve determinantele tradiționale ale unei autentice viziuni ritualice asupra morții, pe când noi, europenii, din dorință de spectacular, evadăm din aceeași seninătate a întâlnirilor dintre conștiința viilor și reminiscentele pământești ale celor morți, specifică imaginarului antropologic românesc, de pildă. Idealismul occidental, bovarismul și melancolia, dualismul ireconciliabil din sufletul european sunt strategic destituite în confruntarea cu trăirea pe axa orizontală a japonezilor, una a conștiinței pragmatice, o acceptare liniștită a condiției umane, un punct de plecare în înțelegerea cultivării accidentalului.

Admirația nedisimulată a celor doi autori pentru civilizația niponă nu afectează obiectivitatea privirii, deși declarat neștiințifice, centrate pe realitate. Zonele de umbră ale omului nipon sunt arătate de fiecare dată cu degajare și perspicacitate: cultura japoneză a resorturilor estetice ale aparenței și disimulării (manifestate în teatrul *no*) face loc unei „schemofilii și exactități” supărătoare, prezentă mai ales în mass-media. Apoi, ofertantul turism nipon este de multe ori gata să împună vizitatorului o cavalcadă printre obiective, rigurozitatea serviciilor publice robotizează existența, așa cum gregarismul japonez codifică orice interacțiune socială, trăirea anotimpurilor devine o fugă obstinată de la o livadă de cireși în floare la alta, iar „principiul tomnatic” și „contemplarea lunii”, deși generate de sensibilitatea niponă, tind să devină refracții naționaliste, conduite obligatorii ale „modului de a fi japonez”.

Răspunzând probabil așteptărilor oricărui cititor român al unei cărți despre Orient, de la *Maitreyi* încoace, autorii ne oferă și un discurs de tip *gender studies*, pagini substanțiale despre demonizarea și infantilizarea arhetipului feminin într-o societate patriarhală. Vocea feminină a autorului „dual” dezvăluie nepărtinitor substratul existențial al ideogramelor japoneze care eternizează statutul inferior al femeii, arătând apoi dificultățile comunicării dintre bărbați și femei, filozofia empirică a metaforelor legate de intimitate, tabuuri lingvistice lipsite de metafizic. O continuitate aparent insidioasă se naște între mitul încarnat încă al gheișelor, moda *kawaii*, care obligă femeia niponă să se păstreze în limitele infantilității, fiind o veșnică „școlăriță neștiutoare” sau o „copilă prefăcută”, și fricile ascunse ale bărbatului european în confruntarea infernală cu materializarea arhetipului feminin, „construct cultural forjat și mănuit de bărbat”. Diferențele dintre femeia japoneză și femeia europeană rămân să fie reprezentate de inflația și talentele seducătorilor de ocazie, de variația preferințelor pentru anumite toposuri corporale, de jocul conștient sau nu al ascunderii și arătării. Nu putea lipsi din acest discurs de adevărată antropologie feminină (în niciun caz feministă!), termenul de opoziție care ține direct de visul lui Mircea Eliade sau de cel al lui Gauguin. Pătrunderea în interiorul japonez pregătit pentru ritualul ceaiului a unei „femei

din cealaltă Asie”, arăboaca Rezvan, este prilejul găsit de autoare pentru a sublinia distanța dintre două tipuri de feminitate orientală: minimalismul japonezelor se opune tranșant femeii Orientului apropiat, planturoasă și barocă, întruchipată mitic în generoasa Zeiță-Mamă.

În continuarea inițierii din „oglină”, interfețele alterității feminine vin să precizeze impactul vizual al disonanțelor fizice dintre orient și european. Corpul străinului completează dialectica formelor stranii, oferind semele pentru un discurs al oglinzilor paralele. Poate cel mai interesant pasaj al cărții este acesta al trăirii pe viu în fața ochilor îngustați, examenul dat înaintea „prudentei fețe nipone”, care secționează și analizează, pentru a măsura previzibil distanțele, modul în care alteritatea se corporalizează, integrând pe nedrept ființele umane în tipare prestabilite. Culoarea pielii, înălțimea gâtului, unduirea părului devin astfel mărci identitare ale europeanului, „străinul arhetipal” pentru japonez. Călătoria în această „Japonie ambiguă”, cum își caracterizează patria un laureat al premiului Nobel pentru literatură, se încheie și se deschide iarăși, reală sau ficțională, în spațiul inițiativ oferit de semantica japoneză a verbului „a înțelege”: ‘există starea de separare’.

Ioana Repciuc
Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași
România

Wilhelm von Humboldt, Despre diversitatea structurală a limbilor și influența ei asupra dezvoltării spirituale a umanității, versiune românească, introducere, notă asupra traducerii, tabel cronologic, bibliografie și indici de Eugen Munteanu, București, Editura Humanitas, 2008, 426 p.

Professeur à l’Université «Alexandru Ioan Cuza», M. Eugen Munteanu est un chercheur dont l’intérêt couvre des domaines divers de la sphère des sciences du langage, en allant de la sémantique, onomastique et lexicographie jusqu’aux études bibliques, l’histoire des idées linguistiques ou la philosophie du langage. L’une des modalités les plus significatives pour son activité scientifique par laquelle celui-ci a compris de concrétiser son intérêt constant concernant la problématique complexe de la théorie du langage est la traduction et l’édition de textes fondamentaux pour le domaine en cause, signés par des auteurs comme Saint Augustin, Jean-Jacques Rousseau, Jakob Grimm, etc. Dans ce contexte, la transposition en roumain de l’ouvrage de Wilhelm von Humboldt *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaus und seinen Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts* ne représente que la continuation normale de l’engagement du traducteur de mettre à la disposition des lecteurs toute une série d’oeuvres essentielles pour l’histoire de la linguistique, cette dernière parution éditoriale confirmant une fois de plus la viabilité du projet traductologique mis en place assidûment par le professeur Munteanu dans les derniers vingt ans.

L’édition ci-présent constitue la première traduction en roumain d’un texte capital pour l’histoire des idées linguistiques, texte qui est en même temps «le plus ample et le plus important pour l’illustration de la conception de Humboldt sur le langage» (p. 5)¹.

¹ Pour ce compte-rendu nous avons choisi de nous arrêter presque exclusivement sur l’appareil critique de l’édition qui fait notre objet de réflexion – une option juste à notre opinion, étant donné le fait que le texte soumis à l’exégèse éditoriale fait partie, on pourrait dire, du fond de références primaires de l’histoire des idées linguistiques, celui-ci connaissant jusqu’à l’heure actuelle quelques

L'ouvrage, qui est paru posthume, a connu trois éditions dans la même année (1836), sous la surveillance éditoriale du frère, Alexander von Humboldt, et du secrétaire de l'auteur, Eduard Buschmann: premièrement comme introduction d'un ample traité en trois volumes sur la langue kawi, traité qui a été publié par la suite, avec son *Introduction*, dans les Annales de l'Académie Royale des Sciences et Belles-Lettres de Berlin², pour que la troisième fois ce texte paraisse d'une manière entièrement indépendante, avec le titre actuel et quelques différences éditoriales par rapport à la version antérieure. Pour la présente édition le traducteur a choisi cette deuxième version, en ayant cependant quelques options éditoriales différentes en comparaison de l'édition originale, par l'élimination des deux derniers chapitres (considérés comme des «ouvrages autonomes par rapport au texte de base» (p. 39) et qui totalisaient ensemble presque 100 pages) et par l'addition d'une *Anexe* avec la *Répartition territoriale et les relations culturelles des peuples malais*, texte qui représentait un premier chapitre de l'*Introduction* au traité initial et qui, dans l'édition prise comme point de départ, a été éliminé par les éditeurs.

La traduction en roumain du texte humboldtien est accompagné des éléments «standard» d'une édition classique de texte: une *Introduction* intitulée *Humboldt et le humboldtianisme*, une *Table chronologique* qui présente *La vie et l'activité de Wilhelm von Humboldt* et une *Note sur la traduction*, tous ces composants en préfaçant le texte traduit. Quant aux éléments de postface, l'édition comprend un chapitre dédié aux *Langues mentionnées et discutées par Humboldt*, une *Bibliographie générale*, où l'acribie du chercheur-traducteur a réussi à faire un véritable tour de force parmi l'exégèse de spécialité, en apportant devant le yeux de lecteur toute une série de références bibliographiques, capable par

excellentes éditions critiques, aussi comme un nombre important d'études de spécialité très appliquées à son contenu théorique; c'est pour ce motif que nous avons considéré qu'une analyse de contenu du texte traduit serait devenue incongrue avec le statut de cette présentation, qui est tout simplement celui d'un exposé sommaire de la présente édition prise comme telle et pas tellement une exégèse du texte originaire.

² Quant à cette deuxième édition, les données délivrées par l'auteur de la traduction sont assez confuses. Ainsi, si dans l'*Introduction* de l'édition roumaine nous apprenons que le texte originale a été publié «comme étude scientifique autonome, dans les volumes II-IV, pour l'année 1832, de la publication officielle de l'Académie Royale des Sciences et Belles-Lettres de Berlin» (p. 6), dans la *Note sur la traduction* nous trouvons l'information selon laquelle «le traité tout entier avec l'*Introduction* a été publié dans les deuxième et troisième volumes de la série pour l'année 1829 des Annales de l'Académie Royale des Sciences et Belles-Lettres de Berlin» (p. 38). La confusion plane ainsi tant sur la forme sous laquelle le texte concerné a été publié (comme étude autonome ou comme introduction au traité ci-mentionné), que sur le lieu (*recte*, le nombre des volumes) et l'année de parution de cette publication académique. Malheureusement, ni les données bibliographiques que nous les trouvons à la fin du livre ne nous aident pas pour élucider cette non-concordance, les seules éditions mentionnées dans le paragraphe «C. Éditions de l'oeuvre de Wilhelm von Humboldt» étant apparemment celle du traité en trois volumes dédié à la langue kawi (édition dénommée par le traducteur comme la «variante A»), et celle dans laquelle le texte est paru comme «*separatum*» (la «variante C»).

En passant outre ce petit inconvénient, le mérite de cette édition, même sous l'aspect informationnel-bibliographique, reste incontestable, celle-là en apportant, quant à cet aspect, quelques corrections sur les présentations antérieures de l'oeuvre de Humboldt en roumain (nous nous référons ici, par exemple, au fait que dans l'ouvrage d'Alexandru Graur et Lucia Wald, *Scurtă istorie a lingvisticii*, Bucharest, 1977, l'intervalle de la parution pour les trois volumes du traité mentionné ci-dessus est 1836-1840 (p. 88), pendant que la bibliographie de la présente édition spécifie clairement chaque année de parution des trois volumes pris en considération, le dernier de ceux-ci étant édité en 1839 et pas en 1840! Aussi en ce qui concerne l'année de parution du «*separatum*», celle-ci est précisée dans le respectif ouvrage comme étant 1835 (p. 88, n. 18), pendant que l'édition ci-présentée donne l'année 1836 comme date de parution pour le titre *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaus...*).

elle-même de rendre compte de la diversité de l'oeuvre humboldtienne et de l'ampleur de sa réception tant à l'étranger qu'en Roumanie, un *Glossaire d'équivalences terminologiques allemand-roumain*, conçu par le traducteur dans le but de faire plus transparentes les options terminologiques adoptées pendant le processus de la traduction de ce texte pas tellement facile (et qui, de plus, appartient à un auteur qui, en général, tel que le traducteur mentionne une remarque d'Eugenio Coseriu, «il est difficile de le traduire d'allemand en allemand», p. 40), aussi comme deux *Index* très utiles: un *Index analytique des termes et concepts* et un *Index des nomes propres*, qui réussissent à faciliter la consultation de l'ouvrage, en lui conférant en même temps le statut d'un traité-instrument de travail pour ceux qui parviennent à se rapporter couramment dans leurs recherches à ce texte fondamental pour l'histoire de la linguistique.

En revenant aux éléments qui préfacent la traduction du texte originale, il faut préciser le fait que les trois textes ci-dessus mentionnés ont été tellement conçus qu'ils puissent conférer au lecteur une orientation préalable pour pouvoir trouver une grille de lecture adéquate pour ce texte important, texte qui a été considéré par l'exégèse comme «sibyllin» par ailleurs. Dans ce contexte, l'*Introduction* a le rôle de familiariser le lecteur avec les principaux vecteurs de la pensée humboldtienne en matière de philosophie du langage par un discours circulaire, qui va de l'opération de mettre en évidence les sources de cette conception (tant les sources possibles, supposées, que les sources certaines), en passant puis par la mention des principaux concepts qui sont à la base de la réflexion humboldtienne sur la genèse et la dynamique langagière (le langage comme activité (*enérgeia* en grec, *Tätigkeit* en allemand), la fonction créative en tant que fonction primordiale du langage, le primat accordé à la forme interne de la langue (*innere Sprachform*) dans la compréhension de l'activité langagière, etc.) et jusqu'à la présentation des modalités par lesquelles l'oeuvre du «sage de Tegel» a été réceptionnée et valorifiée par la postérité; en nous rapportant à ce dernier aspect, il faut remarquer le final «ouvert» de l'*Introduction*, où l'auteur nous incite à une lecture des textes humboldtiens qui sera toujours profitable, suite au caractère séminal que ceux-ci peuvent prouver chaque fois qu'on les attribue l'attention et l'intérêt adéquats, une lecture à la suite de laquelle le lecteur avisé peut découvrir des «nouvelles hypothèses pour une compréhension plus adéquate du langage humain» (p. 23). Après la mise en relief des idées et concepts fondamentaux présents dans l'oeuvre de Humboldt, on suit la *Table chronologique*, qui nous présente les éléments de la biographie personnelle de l'auteur insérés dans l'histoire socioculturelle et intellectuelle de son époque. Dans ce sens, le traducteur apporte au premier plan quelques-uns des événements les plus importants qui ont marqué l'évolution de cette époque-là et qui vont de la publication des quelques ouvrages de référence dans divers domaines (comme, par exemple, la philosophie, la linguistique, la littérature ou l'histoire) jusqu'aux événements historiques de première importance, toutes ces informations ayant le rôle de cadrer le mieux possible l'oeuvre de Humboldt dans le contexte spirituel et historique de son époque. Enfin, dans la *Note sur la traduction* le professeur nous introduit dans son laboratoire de travail, en nous divulguant sa stratégie traductologique mise en oeuvre pour transposer en roumain le texte original. Nous apprenons à cette occasion que la respective stratégie lui a été suggérée par l'auteur lui-même qui, «en tant que traducteur exercé [...], il recommandait de respecter „l'esprit" ou „le caractère" de l'original et non pas „la lettre" de celui-ci» (p. 35). En essayant de s'intégrer dans les cadres de ce «postulat» méthodologique, l'auteur de la traduction nous fait part de quelques principes suivis tout au long du processus de la traduction: «En m'appropriant ces „directives" humboldtienne, j'ai toujours essayé de rester autant que possible près du texte, mais seulement jusque là où la fidélité envers „la lettre" aurait trahi „l'esprit" de celui-ci. J'ai „ré-écrit", en conclusion, le texte dans la langue roumaine actuelle, tout en évitant d'abord la tentation d'une traduction archaïsante, qui aurait pu donner une certaine „couleur d'époque". J'ai aussi compris d'éviter la tentation d'„éclaircir" les idées de l'auteur là où celles-ci sont seulement d'une manière

approximative formulées ou métaphoriquement exprimées. Je me suis en même temps bien préservé d'„unifier” et de moderniser la terminologie de l'original, dans le sens de sa transposition dans la terminologie actuelle, courante dans les ouvrages de linguistique» (p. 36). Nous sommes ici devant une véritable «confession de foi» du traducteur, construite également sur le respect pour la valeur incontestable de l'oeuvre originale mais aussi sur la nécessité de respecter et de valoriser ses propres convictions d'ordre gnoséologique, les deux aspects en fonctionnant dans une salubre complémentarité pour le bénéfice exclusif de la propriété du texte traduit.

En ce qui nous concerne, notre conviction c'est que la stratégie adoptée par l'auteur de la traduction est l'une des plus heureuses possibles, cette quasi-identification des perspectives heuristiques promues par les deux parties impliquées d'une manière concomitante et complémentaire dans l'acte de traduction (l'auteur, tant par le texte soumis à la traduction, que par le *contexte* et le *co-texte* supposés par celui-ci – une triade dont la prise en considération est essentielle pour la conformité de la traduction, et le traducteur, avec sa propre vision sur le texte original) étant, d'une certaine manière, le garant que, au moins dans le cas ci-présent, les effets «corrosifs» du proverbe italien «traduttore, traditore», reconnus et assumés comme tels dans les études de traductologie, ont été réduits au maximum. Par contre, les effets évidemment profitables de l'adoption d'une telle stratégie de travail sont finalement capitalisés au profit d'une traduction conforme autant que possible à l'esprit du texte original, un texte qui, tel que George Steiner affirme, «prolifère en hypothèses d'une brillance prophétique» – une brillance que le traducteur a réussi pleinement rendre au lecteur roumain par une gestion exemplaire de toute la problématique traductologique supposée par ce texte étiqueté, comme nous l'avons déjà mentionné ci-dessus, comme sybillin à certains endroits.

Florin-Teodor Olariu
*Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași
România*

Petru Popuța³, **Amintiri, întâmplări, povești**, Gyula, Editura Noi, 2006, 160 p.

Povestea cultă românească din Ungaria este reprezentată de autori din diferite generații și de diferite opțiuni narative. Dar, în afara genurilor și formelor preferate, comune pentru construcția textelor ori pentru conținutul acestora le sunt câteva trăsături care înscriu prozatorii culți români într-un tip de literatură cu specific minoritar:

- predominanța genului autobiografic în defavoarea celui ficțional, care permite amestecul planurilor temporale și, de aici, preferința pentru evocare, amintire, rememorare;
- rescrierea textului prin asimilarea în textul narativ de bază a unor secvențe narative specifice tehnicilor povestirii populare, ceea ce dă un caracter oral acestor tipuri de texte;
- mesajul acestui gen de literatură memorialistică constituie refacerea unei atmosfere trecute în vederea raportării la un prezent considerat inferior, un mesaj în ordine etică;

³ **Petru Popuța** (n. 1931), prozator, culegător și prelucrător de povestiri, profesor la Școala cu limba de predare română din Chitighaz (1953–1972), apoi la Școala generală din Gyál (1972–1992), autor al volumului antologic *Cine-i mai puternic?* (snoave și povești din Aletea, 1993) și *Amintiri, întâmplări, povești*, Gyula, 2006; colaborează la ziarele și revistele românești „Foaia noastră”, „Noi”, „Foaia românească”, „Calendarul Românesc”, „Almanah”, „Conviețuirea”.

– preferința autorilor români din Ungaria pentru textul concentrat, specific prozei scurte, la nivelul unei schițe ori nuvele;

– prozatorii români din Ungaria nu construiesc scenarii epice încărcate de spectaculos, ci linii narative pe orizontala evenimentelor, care impune ieșirea într-un final senin și rezolvat.

De mai multă vreme, Petru Popuța (n. la 19 octombrie 1931, Aletea, Ungaria) se arată preocupat de valorificarea narațiunii populare în cea cultă, construind pe un scenariu aparent de povestire populară un modul narativ nou, înscris în alte coordonate epice decât modelul inițial. De aceea proza sa este una modulară, focalizată în jurul unei scheme comune: fie o amintire din vremea colectivizării, fie din spațiul școlii, fie din cea a familiei românești din Ungaria. Profesorul de matematică, azi la pensie, a știut să topească în prozele sale atât moștenirea populară din comunele Aletea, Chitighaz (prima tentativă a fost strângerea acestui tezaur în volumul de snoave *Cine-i mai puternic?*, 1993), dar și să aducă mentalități, sentimente, cultură spontană în paginile unui volum de autor cu specificitate minoritară.

Toate rândurile scrise și publicate de Petru Popuța sunt rezultatul unui entuziasm al libertății sale interioare, pagini memorialistice și proze, care confirmă că literatura a rămas una din cele mai constante și personale preocupări ale scriitorului. Textul *Fără rădăcini*, („Foaia noastră”, nr. 38 din 24 septembrie 1982), este debutul literar al autorului de proză scurtă; un debut care, nu numai că-l confirmă în acest gen de scrieri, dar îl și lansează drept unul din cei mai vițuroși scriitori de literatură din Ungaria, în imediata vecinătate valorică a lui Ilie Ivănuș sau Al. Hoțopan. Numai că Petru Popuța reușește, față de colegii săi autori de proză, un text mult mai complex, contaminat în bună parte de stilul și narațiunea povestirilor populare din zona sa natală, Aletea. Scrierile sale alternează culegeri și prelucrări din povestiri aletene cu texte originale, până la un punct, cel de suprafață al textului, suprapuse peste modelul primelor. Această fericită întâlnire între creația populară și cea cultă funcționează în cazul acestui autor cu dublă deschidere: pe de o parte, textul său original asimilează secvențe, structuri epice (narațiune, descrieri, portrete) din textul popular, direcționând chiar și tematica spre o proză memorialistică sau socială, perfecționând instrumentele prozei. Al doilea câștig este contaminarea prozei populare, prin prelucrare, cu modele, instrumente epice și stil specifice tipului cult. Încă de la textul de debut și până la cele publicate prin calendarele românești, din ultimii ani, se constată un prozator matur, care-și stăpânește materia epică, reușind texte încheiate în jurul unui nucleu conflictual și cu un final suspendat. Dacă e să amintim că figuri de eroi precum Simion (*Vrăjitorul*), Mihai Dansu (*Draga*), Ioan Prodan (*Târg de Crăciun*), Maria Bălu (*Ludaia de fier*) aparțin lumii sociale a năpăstuiților sorții, slugi, refuzați ai comunității, aduși de existență în pragul unor mari umilințe, astfel de bucăți par să aparțină prozei noastre tradiționale, cu fir epic liniar, dialoguri scurte, concise și un final deschis. Ele au în centru nu acțiunea în sine, care, cum am spus, se înscrie modular, ci mai ales stările eroilor, jocul de lumini și umbre care individualizează o categorie sa alta. În relația dintre bogat și sărac (*Vănatul pe ascuns*), stăpân – slugă (*Cina săpătorilor*) s-ar părea că soarta întoarce bogăția împotriva primului și răscumpără bogăția sufletească a celui de-al doilea, printr-un joc al schimbului de statut între călău și victimă, vânător – vânat. În această ecuație, războiul și efectele sale sunt văzute ca mobiluri ale destrămării familiei, prin acte de violență domestică, sub morbul geloziei (Mihai și Marioara din bucata *Pedeapsa*, Ivan și Elisabeta din *Lăsată-n dans*) sau produce invidie, dusă până la răzbunare (*Cuțitul*). Alternative la război sunt fie munca aducătoare de belșug, liniște și fericire interioară (*Recunoștință*, *Nelu*, *Întrecere la seceriș*), fie înțelegerea socială, dincolo de limbă și stare (*Unguri care au respectat poporul român*, *Săpatul cu simbria*). Dramele individuale ale satelor din prozele lui Popuța se consumă însă la nivelul unor întâmplări tulburătoare prin efectele și trăirea lor. O pricină a despărțirilor grele și apăsătoare o constituie emigrarea ori ieșirea din satul natal (*Ambrozie și Sandi*), eroi precum Arel rătăcind aiurea și schimbându-și codul lingvistic (*Casă sau locuință*), Ion Onuț recuperat

după moarte de soția sa Sida (*Moștenirea*) configurează mici drame care se rezolvă printr-o împăcare sufletească dincolo de vreme. Există însă și drame sociale care forțează destinele umane la o pliere după vremi și oameni. Efectele comunismului și ale colectivizării fac ca sătenii să recurgă la subterfugii și tot felul de ipocrizii, pentru a birui sistemul, de la controlul tăierii porcilor (*O ciudată pomană de porc, Țăranii și executorul*), la cel al interzicerii comerțului cu cereale (*Vinovatul*) ori la practici ilegale de câștig (*Vrăjitorul*). În aceste situații, modalitatea narativă are în vedere atât perspectiva naratorului-martor, implicat direct în eveniment, cât și cea de mediere, adică naratorul preia mărturia-povestire a altui personaj. Aceasta face ca cele două tehnici să suprapună evenimentul real peste cel ficționalizat până la substituirea perspectivelor, încât textul pierde terenul marcării lui de eveniment, încât ficțiunea apare prin depărtarea de elementul generator și retrăirea prin rememorare difuză.

Cealaltă categorie de proze ale lui Petru Popuța, prezente în paginile ziarului, între anii 1985-2004, o formează proza de amintiri și evocare, la granița dintre ficțiune și reportaj. Asemenea texte, precum *Draga, La trifoiște, Masa de praznic, Alegere sau votare, Țăranii și executorul* sunt proze de factură analitică și biografică, în care evenimentul trăit se cuibărește în spatele unor situații dramatice, cu ușoare nuanțe ironic-umoristice. Asemenea texte mizează pe un scurt conflict, născut ad-hoc, rezolvat printr-un element-supriză. Complexul pierderii rădăcinilor identitare ale românilor, prin părăsirea locurilor originare – spațiul benefic al valorificării conștiinței identitare apare frecvent sub imaginea *sălașelor*, locuri izolate și sărace –, (*Fără rădăcini*), găsirea unui sălaș pe „comenție” (pe schimb de produse agricole) (*Lapte, lăptișor*), tulburarea provocată de spargerea tradițiilor și obligativitatea intrării în cooperativă (*Decorația*) alcătuiesc un univers rural care-și caută liniștea patriarhală, pentru a avea bucuria mică a familiei. Copiii sunt cei mai expuși acestor pervertiri a satului și violenței timpului, sărăcindu-le partea de frumos a copilăriei, o copilărie cu urme peste vremi, ca-n textele *Ludaia de fiert, Picolo, Lipiul*. Animalele domestice sunt de regulă apropiatele și aliatele oamenilor, printr-un dialog nespus al stărilor afective trăite (*Picolo, Iu-țu, Rum-bu, Draga*). Relația om-animal minimalizează la limită efectele sărăciei și violenței, printr-o ieșire senină și caldă în amintire. Fraza narativă a lui Petru Popuța curge fluent, are spectaculozitate, întreține tonul unor dezbateri aprinse și sfârșește surprinzător, printr-o ieșire imprevizibilă. Un caz de prozator care a practicat contaminarea povestirii de formule și structuri ale povestirii populare. Contaminarea narativă se produce prin inserția în corpul narațiunii culte a ritualului povestirii populare, astfel încât rezultatul este o narațiune fictivă cu material popular. Ca tematică, o astfel de proză se apropie de cea a lui Z. Stancu, iar ca tehnică este o fericită îmbinare între stilul rebrenian și cel istratian, concis și realist-moralizator. O muzică internă liniștitoare a prozei lui Petru Popuța are meritul de a da o stare de echilibru în structura textelor, între dominantă textuală narativă și secvența descriptivă ori cea dialogică.

Chiar și bucățile ce recuperează momente din biografia autorului (formarea lui ca viitor profesor, momentul de la colegiul Mocsary din Budapesta) construiesc pe alocuri un mic scenariu situațional, provocator de deschidere spre evocare și amintire, cu oameni și fapte care au lăsat urme în devenirea intelectualului pornit de la sat. Autobiografia se subsumează ficțiunii printr-o alternare a planurilor temporale și o intersecție a realului cu povestirea ficțională. Depășită de retrăirea evenimentului, situația din real coboară în prezentul narativ recompunând datele realului cu mijloacele autobiograficului, mobil al deschiderii spre imaginar.

Volumul său, *Amintiri, întâmplări, povești* (2006), reprezintă mesajul deplinului său talent de povestitor, în care se întâlnesc în mod fericit vocația amintirii, construcția unui eveniment din realitate și plăcerea taifasului prin poveste. Ultima orientare valorifică din plin câștigurile primelor două, dinspre care suflă boarea reconfortantă unui moralism didactic. De aceea proza sa cucerește prin simplitate, naturalețea spunerii și spontaneitatea înșiruirii evenimentului pe o linie narativă ascendentă. Volumul cuprinde și snoave prelucrate din

arhiva personală a autorului, multe din ele cu învățăminte morale. Construit la interferența dintre povestire populară (oralitatea dată de unele regionalisme locale pitorești prin fonetismul lor, chitighăzene ori aletene), autobiografie (insertia unui eu recuperat prin filtrele amintirii prismatice) și ficțiune (construită din contaminări narative și mesaj afectiv înalt), volumul din urmă al lui Petru Popuța este emblematic pentru tipul de proză hibrid practicat de autorii români din Ungaria.

Cornel Munteanu
Baia Mare

Philippe Walter, Limba păsărilor. Mitologie, filologie și comparatism în mituri, basme și limbi ale Europei, traducere din limba franceză de Andreea Hopârtean și Corin Braga, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2007, 216 p.

Lui Philippe Walter i se potrivește alura științifică a arheologului, un detectiv aflat „în căutarea miturilor Europei” (cum se intitulează primul capitol al acestei lucrări), a originalității și vechimii faptelor culturale cu care se întâlnesc mai ales folcloriștii și arhivarii, povestitorii și hagiografii. Director al Centrului de Cercetare a Imaginarului din Grenoble, interesat de istoria literaturii medievale și a vieții arhaice a lumii europene, cercetătorul francez construiește o minuțioasă geometrie reconstituitivă în care deznodământul abia se lasă anticipat în premisele studiului. Această a treia carte tradusă în limba română a profesorului Philippe Walter este unul dintre rezultatele colaborării cu Centrul de Cercetare a Imaginarului „Phantasma” al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, ce are meritul de a-l fi adus mai aproape de publicul românesc inclusiv prin studiile publicate în „Caietele Echinox”.

Autorul este interesat să demonstreze, ca în toate cercetările sale, existența unei vaste memorii europene, cu filiații în mitologie, filologie, etnologie, științe care studiază inventarul de cuvinte, credințe și mituri rezultat prin grefarea fondului creștin pe substratul păgân anterior. Nucleul mitologico-simbolic al „limbii păsărilor” este un prilej pentru a reface acest itinerariu pe care l-a mai parcurs în lucrări similare, despre mitologia creștină europeană, despre personaje care depășesc poveștile și limbile sau despre structuri narative care merg dincolo de limitele uneia sau alteia dintre culturile occidentale. Miza pe termen lung, vizată de Philippe Walter, este de a face un pas înainte în cunoașterea, aflată abia la începuturi, a zestrei mitologice europene, căci „poveștile lumii întregi așteaptă a fi recitate și puse în discuție” (p. 19).

Cercetătorul imaginarului medieval știe să folosească tradițiile științifice consacrate în istoria analizei aprofundate a structurilor epicii folclorice. În primul rând, acceptă teza difuzionistă a lui Georges Dumézil, cel care vedea o matrice comună indo-europeană la originea basmelor și legendelor. În al doilea rând, Walter alege, pentru a analiza cele patru variante ale mitului discutat, metoda structuralistă fondată de Claude Lévi-Strauss, adică inventarierea motivelor izomorfe interconectate, mitul fiind suma tuturor variantelor sale. La nivelul semnificației ontologice, cercetătorul francez caută, în evoluția prin aculturație și sincretism a mitului, semnele acelei degradări a sacrului prin îndepărtarea treptată a omului de centrul paradisiac, în înțelegerea lui Mircea Eliade.

Hagiografiile sunt un amestec de istorie, zvonuri locale și foarte multă mitologie pre-creștină, „stratificare de teme mitice” peste care s-a adăugat sinteza creștină. Și din punctul de vedere al provenienței acestor fragmente, cercetătorul se întâlnește cu o mare diversitate, căci se amestecă aici elementele iudaice cu cele celtice, mitemele scandinave cu cele slave. Totuși, Walter crede că această religie subterană, ascunsă și încă politeistă, a subzistat mult

timp în ciuda ocultării ei de către creștinism și că științele umane au drept sarcină fundamentală redarea în circuitul cunoașterii a acestor rădăcini uitate. Ba chiar critică insuficienta colaborare dintre domeniile care studiază existența spirituală a ființei umane, subliniind tendința filologiei sau etnologiei de a se închide în autosuficiență și de a se pierde în cercetarea faptelor particulare.

Teza esențială care oferă premisele colaborării interdisciplinare este enunțată aproape sentențios de Walter: „orice istorie mitică este consubstanțială unei limbi” (p. 18). În virtutea acestei legi, cercetătorul se întreabă dacă nu se poate ajunge mai aproape de prototip comparând adaptările mitului, așa cum apar acestea în limbi europene înrudite. Raționamentul după care se conduce este edificator pentru structura lucrării. Exemplul pe care-l alege pentru a demonstra această ipoteză este povestea despre inițierea unui personaj în limba păsărilor (nr. 670, în clasificarea internațională), în variante din patru regiuni europene: Scandinavia, Irlanda, Țara Galilor și Grecia. Eroiile celor patru povești (Siegfried scandinavul, Finn din Irlanda, Taliesin din Țara Galilor și grecul Tiresias) vor deveni (printr-o operațiune magică, incantație, mâncare sau băutură cu rol incantatoriu), inițiați în limba animalelor sau a păsărilor, de fapt o metaforă pentru cunoașterea deplină a tainelor lumii. Atunci când povestea pleacă de la un personaj feminin, mâncarea unui măr magic duce la o naștere misterioasă a unor ființe cu calități superioare, prilej pentru autor de a se referi la consistenta mitologie indo-europeană legată de acest fruct, ajungând inclusiv la problema interdicției adamice. De aici se trece la elemente de etnobotanică medievală și la amintirea virtuților sacre ale mandragorei sau ale altor plante mitice, folosite în riturile magice. Nu lipsește o hermeneutică arheologică a miturilor legate de animalele oraculare consacrate în cultura arhaică europeană: șarpele, dragonul, lupul, somonul pentru scandinavi, boul sau taurul, dar și păsări: privighetoarea, pitulicea. Un capitol consistent va fi închinat analizei funcțiilor magice pozitive ale șarpelui și arhetipurilor lui. Importanța dragonului, șarpelui sau lupului în acest context este dată de momentul intrigii în care eroul neofit se hrănește cu carnea unor animale sau păsări investite cu sacralitate, conform concepției arhaice.

În scopul deslușirii limbajului încifrat al mitului, divizat în substanța epică, Philippe Walter analizează semiotica imaginilor, acest bogat izvor de informații pentru cercetătorii imaginarului medieval, afirmând că: „Imaginea și mitul sunt cifrul întregului complex. Ele sunt mai bogate decât cuvântul sau conceptul în sine” (p. 41). Astfel, pornind de la iconografia luptei victorioase a Sfântului cu Balaurul, alegorie a izbândeii creștinismului asupra păgânismului, cercetătorul reface aura sacră a animalului care a fost depreciat de religia oficială. Ceea ce-i reține atenția autorului este puterea de fascinație a privirii acestor animale, legată de mitologia Gorgonei sau de dragonul chinezesc, fapt ce trimite la capacitatea acestora de a supune ființa umană. Este interesant că Philippe Walter face analogii cu ipostaza de mesageri ai zeilor pe care șerpii o au în tradiția lituaniană; aceștia sunt primiți în case și serviți cu cea mai bună hrană, înrudiți fiind, firește, cu „șarpele casei” din credințele românești. Însă contribuția pe care specificul tradiției noastre arhaice o pune la baza acestui bogat imaginar european este recunoscută abia în capitolul dedicat unei analize a vocației sacre a privighetorii. După ce caută pasionat sensul tainic al etimonului termenului care trimite la „orbirea” inițiativă a păsării poezilor, a nopții sau a primăverii, cercetătorul francez ajunge și la legenda românească a privighetorii, pe care o preia din valorosul dicționar de mitologie populară din spațiul nostru etno-cultural, publicat de Ion Taloș în limba franceză.

În acest bestiar mitologic european, lupul este una dintre cele mai importante piese, din perspectiva legăturii lui cu mitologiile oculate în calendarul creștin, segment favorit în care Philippe Walter își găsește sursele cercetărilor. Lupul mitic, de unde se trage credința în licantropie sau renumele animalului care-l însoțea pe Apollo, este prilejul pentru a aduce în discuție, datorită vechiului etimon breton *bleiz*, povestea unui sfânt sărbătorit pe data de 3 februarie în calendarul creștin, și anume sfântul Vlasiu (Blaise, în limba franceză). Autorul

crede că nu întâmplător Gargantua se născuse pe 3 februarie, că vrăjitorul Blaise era companionul lui Merlin, în legendele arthuriene, sau că Vlasie suferă de anumite defecte de vorbire. Acestea din urmă sunt asociate cu puterea de subjugare a lupului, asemănătoare cu cea a Meduzei, a dragonului sau cea provocată de „ochiul rău”, iar Sfântul Vlasie este un protector al animalelor, a căror limbă o cunoaște, un guvernator al spiritelor totemice de la începutul lunii februarie. De aici și capacitatea sa magică de a vindeca bolile de gât, fiind invocat în texte medicale alchimice încă din secolul al VI-lea. Privarea de organul vorbirii are deci un rost inițiativ, Vlasie fiind un profet în lumea umană a cuvântului oracular, un altfel de zeu al elocvenței, căci „Vlasie și Ogmios sunt două avatari ale unei creaturi mitice arhaice, comune lumii indo-europene și neamurilor celte” (p. 103). Într-un mod asemănător, orbirea aparentă și clarviziunea inițiativă a privighetorii devin echivalente, în structura de profunzime a mitului.

Cercetând mitologia plină de taine a calendarului, Philippe Walter scoate la iveală alți „intermediari jumătate creștini, jumătate păgâni ce și-au luat sarcina de a media între Dumnezeu și oameni” (p. 142), cărora li se potrivesc mitemele identificate în cazul lui Vlasie. Este vorba despre Sfântul Silvestru („om-copac”, patron al pădurii și al fiarelor), sărbătorit în ajunul Anului Nou, noapte dedicată prin excelență momentului augural când necuvântătoarele încep să grăiască, așa cum perioada „celor 12 zile” și alaiurile de măști animaliere asociate Carnavalului vizează eliberarea energiilor totemice specifice acestui timp.

Deoarece în vechea lume indo-europeană, medicina și divinația sunt ambele înrudite cu muzica, deprinderea limbii păsărilor înseamnă accesul la cântecul magic, și, de aici, la cunoașterea universală. Un fragment cu aparentă valabilitate istorică din *Cântecul despre oastea lui Igor* îi atrage atenția cercetătorului francez. Fragmentul are în centru figura bardului mitic Boian, un omolog slav al lui Merlin, dar și un descendent al zeului-urs Veles, patron al vânătorii, al turmelor și al tărâmului de dincolo. Boian devine, în plus, un frate îndepărtat al lui Vlasie, asemănat fiind cu un lup cenușiu, adjuvantul esențial în basmele rusești și în riturile magice. Această ultimă comparație ruso-celtă lasă deschisă configurarea legăturii indisolubile, deși atenuată de timp și de spațiu, a lumilor indo-europene pe care tradiția creștină nu a rupt-o, ci a înconjurat-o de forța revelatorie a altei limbi oraculare, cea a teologiei Cuvântului.

Ioana Repciuc
Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași
România